

Doctoral dissertation summary

Piotr Mroczko

Criminological, legal and medical aspects of Alzheimer's disease

Doctoral dissertation written under the scientific supervision of

Prof. Emil W. Pływaczewski

The 21st century has seen a significant increase in the size of the population aged over 60. This change in the social structure means that, in the coming years, the problems of people over 60 will directly affect an increasing proportion of the world's population. One of the challenges facing people in this age category is the threat of Alzheimer's disease.

The subject of the research conducted for this dissertation was the analysis of legal, criminological and medical aspects of Alzheimer's disease. The legal aspect of the study concerned issues in the field of criminal law and medical law. It had the character of a dogmatic analysis. The aim was to provide a brief overview of the most important issues in these two areas of law that may affect people with Alzheimer's disease. Firstly, the research dealt with the issue of culpability of these people, as well as issues related to the criminal liability of their carers. In addition, the research has aimed to consider whether and to what extent people with Alzheimer's disease can be considered as a special category of victim of crime. The impact of Alzheimer's disease on the patient's right to decide about their own treatment has also been analysed, as well as issues concerning the patient's right to be informed about their condition, including the issue of medical privacy.

The criminological research consisted of two main parts. The first was a scientific analysis and a review of publications, including monographs, as well as scientific articles and reports. Firstly, it dealt with the social exclusion of people with Alzheimer's disease in terms of its causes and methods of prevention. Moreover, they referred to criminogenic and victimological aspects of this disease. The empirical research consisted mainly of quantitative analyses, but also, to a lesser extent, of qualitative research. The research focused on the social exclusion of people with Alzheimer's disease, and issues related to the risk of becoming a victim of crime by a person suffering from this neurodegenerative disorder. They were conducted in 10 voivodships, located in the north, south, west, east and centre of Poland. The 254 respondents taking part in the study included people with different relationships to Alzheimer's patients, including 50 people who professionally care for people with the disease, 44 doctors, and 23 respondents whose family members have been diagnosed with dementia.

In this thesis four main research problems were formulated. The first two related to legal aspects of Alzheimer's disease, while the next two concerned criminological aspects of the disease. The first main problem concerning legal issues was as follows: How does Alzheimer's disease affect the patient's situation under medical law? The second main problem, which related to the legal aspects of Alzheimer's disease, was: How does Alzheimer's disease affect the person's situation under criminal

law? The first of the main research problems concerning the criminological aspects of Alzheimer's disease was phrased as follows: How does Alzheimer's disease affect criminality and the possibility of victimisation of people with Alzheimer's disease? The last main research problem that was articulated to guide the research conducted for this dissertation was as follows: What is the impact of Alzheimer's disease on the social exclusion of the person with the disease?

In response to the research problems outlined above, four main hypotheses were set - two relating to legal aspects and two relating to criminological aspects. The first hypothesis concerned the issue of medical law: The development of Alzheimer's disease makes the patient lose the ability to fully access his/her rights as a patient. The second hypothesis relating to the legal aspects of Alzheimer's disease was that: Alzheimer's disease contributes to the patient's loss of capacity to bear criminal responsibility and also results in the patient being considered an incapable person. The first criminological hypothesis was as follows: The development of Alzheimer's disease highly increases the risk of becoming a victim of crime. The development of this condition also increases the risk of the patient committing criminal acts, but this risk is reduced in the final stage of the disease due to the patient's very poor state of health. The final hypothesis developed for this study is as follows: Alzheimer's disease affects the social exclusion of the patient to a very high degree. The aim of the research problems formulated above and the hypotheses proposed in response to them was to properly guide the analysis of the legal and criminological implications of the development of Alzheimer's disease and its progressive symptoms.

Following the verification of the hypotheses, it has been shown that, as expressed in the first hypothesis, the development of Alzheimer's disease results in the progressive loss of the patient's ability to use his/her right to information about his/her condition and in the progressive loss of the patient's ability to decide about his/her treatment. The second general hypothesis was also verified positively. Alzheimer's disease at an advanced stage of development may be considered as a reason for lack of capacity to bear criminal responsibility. The progression of its symptoms may also result in the patient being regarded as a person of incapacity and therefore as a special category of victim. The study also confirmed the third general hypothesis. Alzheimer's disease, due to the nature of its symptoms, has both a victimogenic character, which increases with the development of the disease, and a criminogenic character. However, in the final stage of the disease, the patient's ability to commit criminal acts is significantly reduced. The fourth main hypothesis has been verified essentially positively. The symptoms of Alzheimer's disease in its final stages are so severe that they lead to significant marginalisation in the family, social and occupational fields, making it impossible for the patient to function normally in society and leading to significant social exclusion. However, it should be added that Alzheimer's disease in its early stages, when cognitive impairment is not yet severe, contributes only marginally to the patient's exclusion.

This dissertation indicated that the development of Alzheimer's disease significantly affects the patient's life situation under medical and criminal law, may have victimological and criminogenic consequences, and is a risk factor for social exclusion.

Białystok 15.12.2021r.
Piotr Mucio

Streszczenie pracy doktorskiej

mgr Piotr Mroczo

Kryminologiczne, prawne i medyczne aspekty choroby Alzheimera

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem naukowym

prof. dr hab. dr h. c. Emila W. Pływaczewskiego

W XXI wieku znacząco wzrosła liczebność populacji osób powyżej 60 roku życia. Takie zmiany w strukturze społecznej oznaczają, że w ciągu najbliższych lat problemy osób w wieku powyżej sześćdziesiątego roku życia bezpośrednio dotyczyć będą coraz większej części światowej populacji. Jednym z wyzwań, które dotyczą osoby znajdujące się w tej kategorii wiekowej, jest zagrożenie chorobą Alzheimera.

Przedmiotem badań przeprowadzonych na potrzeby niniejszej rozprawy doktorskiej była analiza prawnych, kryminologicznych i medycznych aspektów choroby Alzheimera. Rozważania prawne dotyczyły zagadnień z dziedziny prawa karnego oraz prawa medycznego. Miały one charakter analizy dogmatycznej. Ich celem był zwięzły przegląd najważniejszych zagadnień z dwóch wspomnianych dziedzin prawa, które mogą dotyczyć osób z chorobą Alzheimera. Po pierwsze badania te dotyczyły problematyki zdolności do zawinienia tych osób, a także zagadnień związanych z odpowiedzialnością karną ich opiekunów. Ponadto, celem przeprowadzonych badań było rozważenie, czy i w jakim zakresie osoby z chorobą Alzheimera mogą być rozpatrywane jako szczególna kategoria pokrzywdzonego przestępstwem. Analizie poddano również wpływ choroby Alzheimera u pacjenta na jego prawo do decydowania o własnym procesie leczenia, a także zagadnienia dotyczące prawa pacjenta do bycia poinformowanym o swoim stanie zdrowia, w tym również kwestię tajemnicy lekarskiej.

Badania kryminologiczne składały się z dwóch głównych części. Pierwsza z nich miała charakter analizy naukowej i stanowiła przegląd publikacji, m.in. monograficznych, jak też artykułów naukowych i raportów. Rozważania te dotyczyły po pierwsze problematyki wykluczenia społecznego osób z chorobą Alzheimera w aspekcie przyczyn oraz sposobów profilaktyki tego zjawiska. Ponadto odnosiły się one do kryminogennych oraz wiktymologicznych aspektów tego schorzenia. Badania o charakterze empirycznym składały się przede wszystkim z analiz ilościowych, ale również, w mniejszym zakresie, z badań jakościowych. Ich przedmiotem była problematyka wykluczenia społecznego osób z chorobą Alzheimera oraz zagadnienia związane z ryzykiem stania się ofiarą przestępstwa przez osobę cierpiącą na przedmiotowe schorzenie neurodegeneracyjne. Zostały one przeprowadzone na terenie 10 województw, zlokalizowanych na północy, południu, zachodnie, wschodzie oraz centrum Polski. Wśród 254 respondentów biorących udział w badaniach znalazły się osoby o różnej relacji z pacjentami z chorobą Alzheimera, w tym 50 osób, które zawodowo opiekują się osobami z tym scho-

rzeniem, 44 lekarzy, a także 23 respondentów, których członkowie rodzin mieli zdiagnozowaną demencję.

W ramach niniejszej pracy sformułowane zostały cztery główne problemy badawcze. Pierwsze dwa z nich odnosiły się do prawnych aspektów choroby Alzheimera, natomiast kolejne dwa dotyczyły kryminologicznych aspektów tego schorzenia. Pierwszy problem główny dotyczący zagadnień prawnych brzmiał następująco: W jaki sposób choroba Alzheimera wpływa na sytuację osoby chorej na gruncie prawa medycznego? Drugim problemem głównym, który odnosił się do prawnych aspektów choroby Alzheimera, było pytanie: W jaki sposób choroba Alzheimera wpływa na sytuację osoby chorej na gruncie prawa karnego? Pierwszy z głównych problemów badawczych dotyczących kryminologicznych aspektów choroby Alzheimera sformułowano w następujący sposób: W jaki sposób choroba Alzheimera wpływa na przestępczość i możliwość wiktymizacji osób z chorobą Alzheimera? Ostatnim głównym problemem badawczym, który został sformułowany w celu ukierunkowania badań przeprowadzonych na potrzeby niniejszej rozprawy brzmiał następująco: Jaki jest wpływ choroby Alzheimera na wykluczenie społeczne osoby chorej?

W odpowiedzi na przedstawione powyżej problemy badawcze postawione zostały cztery hipotezy główne – dwie odnoszące się do aspektów prawnych oraz dwie dotyczące aspektów kryminologicznych. Pierwsza z hipotez dotyczyła problematyki prawa medycznego: Rozwój choroby Alzheimera sprawia, że osoba chora traci zdolność do pełnego korzystania ze swoich praw pacjenta. Druga z hipotez odnoszących się do prawnych aspektów choroby Alzheimera stanowiła założenie, iż: Choroba Alzheimera przyczynia się do utraty przez chorego zdolności do ponoszenia odpowiedzialności karnej, a także skutkuje uznaniem chorego za osobę nieporadną. Pierwsza hipoteza o charakterze kryminologicznym brzmiała następująco: Rozwój choroby Alzheimera w wysokim stopniu zwiększa ryzyko stania się pokrzywdzonym przestępstwem. Rozwój tego schorzenia zwiększa również ryzyko popełnienia przez chorego czynów zabronionych, jednakże w końcowej fazie choroby ryzyko to ulega zmniejszeniu się w uwagi na bardzo zły stan zdrowia chorego. Ostatniej hipotezie postawionej na potrzeby niniejszej pracy nadano następującą treść: Choroba Alzheimera w bardzo wysokim stopniu wpływa na wykluczenie społeczne chorego. Celem sformułowanych powyżej problemów badawczych oraz postawionych w odpowiedzi na nie hipotez było właściwe ukierunkowanie rozważań dotyczących problematyki prawnych oraz kryminologicznych implikacji rozwoju choroby Alzheimera i jej postępujących objawów.

W następstwie weryfikacji hipotez wykazano, iż zgodnie z treścią pierwszej z nich: skutkiem rozwoju choroby Alzheimera jest postępująca utrata zdolności do korzystania przez pacjenta z jego prawa do informacji o stanie zdrowia oraz stopniowa utrata przez pacjenta zdolności do decydowania o swoim procesie leczenia. Drugą hipotezę główną również zweryfikowano pozytywnie. Choroba Alzheimera w zaawansowanej fazie rozwoju może być uznana za przesłankę braku zdolności do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Postępowanie jej objawów może również skutkować uznaniem chorego za osobę nieporadną, a w związku z tym za szczególną kategorię osoby pokrzywdzonej. Prze-

prorowadzone badania potwierdziły również prawdziwość trzeciej hipotezy głównej. Choroba Alzheimera w związku z charakterem jej objawów posiada zarówno charakter wiktymogenny, który wzrasta wraz z rozwojem choroby, jak też kryminogenny. W ostatniej fazie rozwoju schorzenia zdolność chorego do popełniania czynów zabronionych w zdecydowanie się jednak zmniejsza. Czwarta hipoteza główna została zweryfikowana zasadniczo pozytywnie. Symptomy choroby Alzheimera w końcowych fazach jej rozwoju są na tyle poważne, że prowadzą one do istotnej marginalizacji w sferze rodzinnej, towarzyskiej i zawodowej, uniemożliwiając choremu normalne funkcjonowanie w społeczeństwie i prowadząc do jego znacznego wykluczenia społecznego. Należy jednak dodać, że choroba Alzheimera w początkowych fazach, gdy zaburzenia poznawcze nie są jeszcze poważne, przyczynia się do marginalizacji chorego jedynie w nieznacznym zakresie.

Przedmiotowa rozprawa doktorska wskazała, że rozwój choroby Alzheimera w istotny sposób wpływa na sytuację życiową chorego na gruncie przepisów prawa medycznego i karnego, może mieć następstwa wiktymologiczne i kryminogenne, a także stanowi czynnik ryzyka wykluczenia społecznego.

Białystok 15.12.2021r.
Piotr Musyś